

מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון גיליון 69 (אוגוסט 2018)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

ספטמבר 2018

דונלד טראמפ אמור להביא למזרח התיכון את "הדיל האולטימטיבי", אך הוא מעולם לא טען שהוא מתכוון לשמר את היציבות באזור. אדרבא, הוא מחולל מהפכות בכל תחום בו הוא נוגע. חתנו ונאמן משק ביתו ג'ארד קושנר אף אמר זאת במפורש: "מטרתנו אינה יכולה להיות שמירת המצב היציב כפי שהיה [...] לעתים אתה צריך באופן אסטרטגי להסתכן בשבירת חפצים כדי להגיע למטרתך". כך הוא מתנהל ביחסיו עם בעלות הברית הנאמנות בריטניה וקנדה (השכנה הטובה), עם רוסיה החתרנית ועם האיחוד האירופי. כך הוא מנסה לעשות גם בתחומי פנים, דוגמת שינוי מדיניות קודמו בנושא ביטוח הבריאות (גם אם טרם צלח בכך).

כאלה הם פני הדברים גם במזרח התיכון. חודשים ארוכים מנסרת בחלל האוויר "תכנית טראמפ". בתקופה האחרונה אכן נחשפו כמה טפחים במדיניותו ובהם העברת שגרירות ארה"ב מתל אביב לירושלים ומתקפה רבתי על סוגיית הפליטות הפלסטינית, ששיאה הוא בביטול ההקצבות ל-UNRWA בסך 360 מיליון דולר וקיצוץ ההקצבות ל-USAID בסך 200 מיליון דולר. סגירת נציגות אש"פ בווישינגטון (שעל פתיחתה עמלו נציגי ישראל עוד ב-1994, אל מול שני בתי הקונגרס, וזאת כדי לזרז את המשא ומתן שהתגבש אז) מצטרפת למהלכים אלו, במגמה לאלץ את הפלסטינים לשוב למשא ומתן עם ישראל ולחדול מצעדים נגדה במוסדות בינלאומיים.

בכך חורג טראמפ ממסורת ארוכה של מדיניות אמריקנית במזרח התיכון. הנשיא הרפובליקני הקודם, ג'ורג' וו. בוש, לא עורר ציפיות "מהפכניות" בראשית כהונתו, אלא שמתקפת הטרור של ה-11 בספטמבר 2001 טרפה את הקלפים וארה"ב יצאה למלחמה באפגניסטן ומאוחר יותר בעראק. וכך, בכל הקשור למזרח התיכון, הפכה ארה"ב תחת הנשיא בוש מ"סוכן של יציבות" ל"סוכן של שינוי" ואף לזרז של מהפכים. ממשל בוש הוביל תכניות אזוריות מרחיקות לכת כגון MEPI (Middle East Peace Initiative) או BMENA (Broader Middle East and North Africa). גם ברק אובמה אחריו הבין שיש לצאת בתכנית סדורה ויפה שעה אחת קודם. אלה גם אלה כשלו, ותכניותיהם התנפצו אל סלעי המזרח התיכון.

אובמה פעל על פי חזון ומיהר למנות ביומו הראשון בתפקיד שליח נשיאותי לתהליך השלום הישראלי-פלסטיני את הסנטור הוותיק (ממוצא לבנוני) ג'ורג' מיטשל, לשעבר מנהיג הרוב בסנאט ובעל היכרות מצוינת עם המזרח התיכון. לעומתו, טראמפ אמנם הצהיר הצהרות בנושא כבר מראשית כהונתו, אך החל נוקט צעדי מדיניות ממשיים רק לאחר שנה ומחצה בתפקיד. ועדיין, אין לדעת אם מהלכיו האחרונים נגזרים מתכנית סדורה, עלומה ככל שתהיה בשלב זה, או שהם צעדים אימפולסיביים. בכל מקרה, יחדיו הם מייצרים, ולו בפועל, מדיניות אמריקנית חדשה. בחודש החולף, טראמפ גם הבטיח כי "ישראל תשלם יותר" בעקבות העברת השגרירות וכי כעת "מגיע משהו טוב" גם לפלסטינים, ואולם טרם ברור למה בדיוק התכוון ואם מימוש "הדיל האולטימטיבי" מתקרב או מתרחק.

במקביל לתמיכה המוחצנת של טראמפ בישראל ולהתכתשות הגוברת (על אש קטנה עד בינונית) עם ארדואן, מנסה הממשל האמריקאי להטביע את חותמו גם בזירה הסורית. לשם כך שיגר לדמשק את שליחיו, ג'יימס ג'פרי (שנכנס לתפקידו בחודש אוגוסט) וג'ואל רייבורן. אבל הם אולי אחרו במקצת את המועד. הפסגה שהתכנסה ב-7 בספטמבר לדון בעתידה של סוריה, ממש ערב המערכה (שצפויה להיות עקובה מדם) בעיר אידליב, לא כללה את ארה"ב, אלא את רוסיה, איראן ותורכיה.

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בווישינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

השפעת ארה"ב בסוריה עשויה להיות אפוא נגזרת של מכלול יחסיה עם גורמים אלה: החתרנות הרוסית הנחשפת והולכת על ידי התובע המיוחד מולר, הסנקציות המחודשות על איראן והמתיחות עם תורכיה. רוסיה עלולה לדרוש מארה"ב מחירים מדיניים וכלכליים, ואיראן עלולה להקשות עורף, כולל נוכח פעילותה של ישראל בסוריה. יהא אשר יהא הפתרון, זה כנראה כבר לא יהיה "פקס אמריקנה". מכאן, שחזרה לסוריה, אם וכאשר תקרה, עלולה להיות עבור הממשל האמריקני מקור לצרות (מעין שורש פורה רש ולענה), שבעקבותיו וייתכן מצב בו ארה"ב תתנער מסוריה שוב.

כאמור, טראמפ וממשלו החלו נוקטים צעדי מדיניות מעשיים רק לקראת תום המחצית הראשונה של כהונתם. השאלה היא האם ולמה יספיק הזמן שנותר להם. טראמפ מאתגר כיום קשות במישורים רבים, כולל ההסתייגות הגוברת שמפגינים כלפיו חלקים מ"אמריקה הישנה" (כפי שבא לידי ביטוי סביב הלווייתו של הסנטור ג'ון מקיין), ובעוד פחות מ-70 יום עליו להוביל את מפלגתו הרוטנת לבחירות האמצע. שוב הולכת אמריקה לקלפיות ושוב ייבחרו 435 חברי קונגרס ו-33 סנאטורים. יש רגליים לסברה שלפחות אחד, אם לא שני בתי המחוקקים, יעברו לידי המפלגה הדמוקרטית, תוצאה שתגביל את יכולת הפעולה של הממשל ותהפוך את טראמפ ל"ברווז צולע", שנתיים לפני תום כהונתו הראשונה. במקרה כזה, גם אם הפלסטינים והישראלים גם יחד יתנהגו כמלאכי שרת (והם לא), יתקשה הממשל לקדם תכנית שלום רצינית. ישראל תתקשה לוותר ברוחב לב על יתרונות שכבר השיגה, ואילו לגבי הפלסטינים זה הרבה פחות מסביר שישתפו פעולה עם ממשל אותו הם רואים כעוין, שהעביר את שגרירות ארה"ב לירושלים ושמעך את הסיוע הכספי שלהם.

וכך, יכול להיות שגם אם הפלסטינים אכן יקבלו "משהו טוב" כדברי הנשיא, הם יעדיפו לנשך בשרם בשיניהם, לדוגמה שיוכלו ממדינות אירופה ומגורמים בינלאומיים אחרים ולהמתין לקונגרס הבא ובעיקר לממשל הבא, שאולי יהיה דמוקרטי. על פי הסקרים, צפוי הקונגרס ה-116 להיות פחות אוהד לישראל (לפי סקר מכון גאלופ שפורסם ב-21 באוגוסט, שיעור האהדה לנתניהו בקרב הרפובליקנים הוא 64 אחוזים ואילו בקרב הדמוקרטים – 30 אחוזים בלבד). במידה רבה, הדבר נובע מהתנכרותה של ממשלת ישראל לרוב מניינה ובניינה של הקהילה היהודית הלא-אורתודוקסית.

אשר על כן, ההמלצה העיקרית לבנימין נתניהו היא לשלוף מהכרס הישנה את מספריהם של מנהיגים יהודים דמוקרטים, כמו מנהיג המיעוט בסנאט צ'אק שומר, ולהתקשר אליהם אישית בהקדם כדי לאחל להם שנה טובה מירושלים.

אירועים מרכזיים בחודש אוגוסט 2018

[היועץ לביטחון לאומי ג'ון בולטון ביקר בישראל, לשיחות עם נתניהו על איראן וסוריה](#)
 מממשל טראמפ [הפסיק את הסיוע הכספי לאונר"א](#), והוסיף להקפיא סיוע לפלסטינים
[סקר של מכון גאלופ הראה פער ניכר בין דמוקרטים לרפובליקנים באהדה לנתניהו](#)
 השגריר ג'יימס ג'פרי [התמנה לשליח חדש לסוריה](#), ו**ביקר** בישראל ובמזרח התיכון
 הוחרפה [המתיחות בין ארה"ב לתורכיה](#) בגלל הכומר האמריקאי שעצור בתורכיה